

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชนกับการจัดการสิ่งแวดล้อม:ศึกษากรณีชุมชนตะโหมด ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษากระบวนการของปรากฏการณ์ทางสังคมในพื้นที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา
2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกพื้นที่ชุมชนตะโหมด หมู่ที่ 3, 4, 9, 11 และ 12 จากจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 12 หมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านเหล่านี้ตั้งอยู่โดยรอบของวัดตะโหมด ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานาวัดตะโหมด และเป็นองค์กรหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหรือกิจกรรมใดๆ โดยมีผู้คนในหมู่บ้านดังกล่าว เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตะโหมด ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ซึ่งขอบเขตความเป็นชุมชนตะโหมดสอดคล้องกับผลการศึกษา (ธรรมศาสตร์, 2548: 147) ซึ่งได้ระดมความคิดเห็นของตัวแทนชาวบ้านชุมชนตะโหมด จำนวน 14 คนในเวทีระดมความคิดเห็นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2546 ที่ประชุมกล่าวถึงชุมชนตะโหมดว่า ในอดีตนั้น คำว่า ชุมชนตะโหมด หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ตลาดแม่ขรี บริเวณริมถนนเพชรเกษม เข้ามาจนถึงพื้นที่ตำบลตะโหมดปัจจุบัน ต่อเมื่อทางราชการได้มีการแบ่งแยกการปกครองออกเป็น 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลแม่ขรี ตำบลคลองใหญ่ และตำบลตะโหมดแล้ว คนจึงเปลี่ยนการเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ตามตำบลที่พวกเขาอยู่อาศัย เช่น คนแม่ขรี คนคลองใหญ่ และคนตะโหมด นอกจากนี้ที่ประชุมกล่าวว่า แม้ว่าตำบลตะโหมดซึ่งประกอบด้วย 12 หมู่บ้านนั้น แต่พวกเขาไม่ถือว่ากลุ่มคนในทุกหมู่บ้านตำบลจะเป็น “คนตะโหมด” ทั้งหมด แต่พวกเขามองว่า ชุมชนตะโหมด หมายถึง ชุมชนรอบวัดตะ

โหมคเป็นหลัก ได้แก่ หมู่ที่ 2, 3, 4, 9, 11 และ 12 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสถานวัด ส่วนที่เหลืออีก 7 หมู่บ้านนั้น (ชาวบ้านในหมู่ที่ 1, 2, 5, 6, 7, 8 และ 10) ซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลางของชุมชนและไม่มีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกันในวัดตะโหมค จึงไม่ถือว่าเป็นคนตะโหมค นอกจากนี้ ชาวบ้านทั้ง 7 หมู่บ้านดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวนร้อยละ 40 ของคนในตำบลตะโหมคทั้งหมด

2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตะโหมค ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

2.1 ผู้หญิงกลุ่มพัฒนาชุมชน หมายถึง ผู้หญิงในชุมชนตะโหมคที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสถานวัดตะโหมค กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเกษตรกรทำนาตะโหมค กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน และกลุ่มศิลปหัตถกรรม โดยมีบทบาทเป็นผู้นำ แกนนำหรือสมาชิก โดยเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตะโหมค มาเป็นเวลาอย่างต่อเนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมชุมชนของผู้วิจัยเอง เช่น กิจกรรมการแห่เทียนพรรษา การจุดเทียนชัยถวายพระพรในวันที่ 5 ธันวาคม การประชุมโครงการวิจัยเรื่องการประเมินมูลค่าป่าชุมชนเขาหัวช้าง เป็นต้น ซึ่งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยนี้ สมาชิกในชุมชนตะโหมคไม่ได้มีความรู้สึกว่าผู้วิจัยเป็นคนนอก เพราะผู้วิจัยได้ทำงานและพักอาศัยในชุมชนมาตลอด ตั้งแต่ปี 2542 สมาชิกในชุมชนจึงยอมรับว่าผู้วิจัยเป็นสมาชิกคนหนึ่งชุมชนด้วย ผู้วิจัยได้ค้นหาผู้หญิงกลุ่มพัฒนาชุมชนผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้เข้าไปสอบถามและสำรวจรายชื่อผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชนจากแกนนำกลุ่มพัฒนาชุมชน เช่น ประธานกลุ่ม ผู้จัดการกลุ่ม เลขานุการ เป็นต้น

ขั้นตอนที่สอง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มพัฒนาชุมชนตลอดจนการร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น การแห่เทียนพรรษา การจุดเทียนชัยถวายพระพรในวันที่ 5 ธันวาคม การประชุมโครงการวิจัยเรื่องการประเมินมูลค่าป่าชุมชนเขาหัวช้าง เป็นต้น ทั้งสองขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้รายชื่อผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 25 คน

ขั้นตอนที่สาม การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลรายชื่อผู้หญิงทั้ง 25 คน ไปสอบถามบุคคลในกลุ่มพัฒนาชุมชนที่เป็นประธาน เลขานุการ และสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้ผู้หญิงกลุ่มเป้าหมายที่มาจากกลุ่มพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง พร้อมสอบถามที่อยู่ของผู้หญิงเหล่านี้ เพื่อให้ผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยและสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลในขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้รายชื่อผู้หญิง จำนวน 19 คน ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้นำ แกนนำ และสมาชิกจากกลุ่มพัฒนาชุมชน ส่วนรายชื่อผู้หญิงอีก 6 คนนั้น ทางกลุ่มพัฒนาชุมชนมีความเห็นว่า เป็นผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกชุมชน และกลับมาชุมชนเฉพาะเมื่อมีงานหรือเทศกาลสำคัญเท่านั้น

ขั้นตอนสุดท้าย การสอบถามความสมัครใจของผู้ที่จะเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ผู้วิจัยได้เข้าพบและแนะนำตัวกับผู้หญิงทั้ง 19 คน อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการสมัครใจเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งต้องมีการสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ทั้งนี้มีผู้หญิงจำนวน 4 คน ไม่มีความสะดวกในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย เนื่องจากมีภาระเลี้ยงดูบุตรที่ยังเล็ก บางคนต้องคอยดูแลสามีที่พิการ ต้องคอยช่วยทำกายภาพบำบัด จึงไม่สามารถเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยตลอดโครงการได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ผู้หญิงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน มีความสมัครใจและยินดีเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะให้ข้อมูลได้ตลอดโครงการวิจัย (ภาคผนวก ค) หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้หญิงทั้ง 15 คน และกลุ่มพัฒนาชุมชนที่สังกัด (ภาคผนวก ข) โดยมีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลแสดงดังตาราง 1

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้เลือกผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชน จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มมีกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยเป็นผู้หญิงในสองช่วงวัย คือ วัยอาวุโส 2 คน คือ ป้าจิดและป้าใจ (นามสมมุติ) และ วัยสาว 2 คน คือ พี่จอยและพี่แดง (นามสมมุติ) การแบ่งช่วงวัยนี้ ได้กำหนดตามผลการศึกษาของ (ธรรมศาสตร์, 2548: 134-136) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในกระบวนการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด จังหวัดพัทลุง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นไปอย่างเข้มข้น สามารถจำแนกกลุ่มคนได้ 4 กลุ่ม ซึ่งมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ 1) กลุ่มแกนนำอาวุโส มีช่วงอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป ได้แก่ ป้าใจ ป้าเปีย ป้าจิด ป้าพัน และป้าณี ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดและปรัชญาของชุมชน มีประสบการณ์การทำงานในชุมชนมายาวนานและได้มีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก จึงนำการเรียนรู้ที่ตนเองได้มาถ่ายทอดและขยายผลกับชุมชน 2) แกนนำวัยผู้ใหญ่ มีช่วงอายุ 41-50 ปี ได้แก่ พี่พร พี่พัน และพี่วัน ซึ่งเป็นกลุ่มแกน

นำที่ไม่มีภาวะความเป็นผู้นำเทียบเท่ากับคนกลุ่มแรก แต่มีความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็น
คณะทำงานหลักใน

ชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 3) กลุ่มแกนนำวัยรุ่นหนุ่มสาว มีช่วงอายุ 25-40 ปี ได้แก่ พี่ชู้ พี่แดง พี่แม่ พี่ขวัญ กุ้ง พี่จอย และพี่รัก ซึ่งได้รับการศึกษาในระบบในระดับสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ มีโอกาสออกไปปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกเสมอ และเข้าร่วมเวทีการเรียนรู้ของชุมชนจนคุ้นเคย แต่สามารถรับเอาเทคนิคสมัยใหม่ต่างๆ เช่น การบริหารจัดการ การประชุมรูปแบบต่างๆ เข้ามาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมของชุมชน และ4) กลุ่มเด็กและเยาวชน ช่วงอายุ 13-18 ปี ที่เข้าร่วมกิจกรรมคือ นักเรียนในโรงเรียนประจำบารุง เช่น ชมรมคนรักตะโหมด กลุ่มต้นกล้า ซึ่งรวมกลุ่มทำกิจกรรมกับกลุ่มแกนนำชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เป็นกลุ่มแกนนำอาวุโส และแกนนำวัยผู้ใหญ่ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ จำนวน 20 คน แบ่งออกเป็น

- 1) ผู้หญิงที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำกลุ่มพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้หญิงที่มีตำแหน่งในกลุ่ม เช่น ประธานกลุ่ม เลขานุการ ผู้จัดการกลุ่ม เจริญญิก เป็นต้น
- 2) ผู้ชายแกนนำคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ชายตำแหน่งประธาน จำนวน 1 คน ผู้ชายวัยอาวุโสจำนวน 2 คน วัยผู้ใหญ่จำนวน 1 คน และผู้ชายวัยรุ่นหนุ่ม จำนวน 1 คน
- 3) ผู้ชายแกนนำในสถานานวัด จำนวน 10 คน ซึ่งคัดเลือกจากคณะกรรมการสถานานวัดตะโหมด โดยมีตำแหน่งเป็นประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการแล้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคม จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมนั้น โดยมีความสนใจข้อมูลด้านความรู้สึคนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของบุคคล (สุภาพค์, 2546: 13-15) ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

3.1 ตัวผู้วิจัย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือวิจัยที่สำคัญของการวิจัย (สุภาพค์, 2546: 23) ผู้วิจัยจึงต้องได้รับการฝึกฝนและมีความพร้อมในการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาคำราเอกสารและวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการศึกษางานของผู้วิจัย

และคอยรับฟังข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อคิดเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยแนะนำและเสนอแนะในการเก็บข้อมูล

3.2 บันทึกภาคสนามของผู้วิจัย จากการสังเกตพฤติกรรม เหตุการณ์ คำพูด หรือคำตอบจากการสัมภาษณ์ ตลอดระยะเวลาของการทำงานภาคสนามในชุมชน โดยบันทึกภาคสนามช่วยให้ป้องกันการลืม ช่วยเรียบเรียงความคิดของผู้วิจัยในการวางแผนงานต่อไป และสรุปข้อมูลได้เป็นระยะ โดยช่วงแรกในการสัมภาษณ์หรือสังเกตเหตุการณ์ทำเป็นบันทึกย่อก่อน หลังจากนั้นจึงทำเป็นบันทึกภาคสนามที่ครอบคลุมงานในแต่ละครั้ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรชุมชน จากแหล่งข้อมูลทั้งจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลตะโหมด ที่ว่าการอำเภอตะโหมด โรงเรียนในพื้นที่ เป็นต้น รวมถึงจากองค์กรภายในชุมชน เช่น สถานาวันวัดตะโหมด องค์กรป่าชุมชนเขาหัวช้าง กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนข้อมูลภาคสนามได้รวบรวมด้วยวิธีการ ดังนี้

4.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นการสังเกตภาคสนาม ซึ่งผู้สังเกตจะเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งทำให้คนในชุมชนยอมรับว่า ผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน โดยมีกระบวนการสามขั้น คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ซึ่งตัวผู้วิจัยเป็นผู้อาศัยในชุมชน และทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ 15 ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านป่าพง ตำบลตะโหมด โดยแผนงานและกิจกรรมของศูนย์ฯ คอยส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มและองค์กรของชุมชนที่มีพื้นที่ใกล้เคียง ในพื้นที่ตำบลตะโหมดมาตั้งแต่ปี 2542 - 2548 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำงานร่วมกับกลุ่มแกนนำของชุมชนตะโหมด และได้รับรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความสนิทสนมระหว่างผู้วิจัยและคนในชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีการเข้าไปพบปะ พูดคุย แนะนำตัวเอง บอกวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยกับผู้หญิงในกลุ่มพัฒนาชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจ และการยอมรับคนในชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมิใช่คนนอกหรือคนแปลกหน้าของชุมชนตะโหมด การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจึงไม่สร้างความลำบากใจให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลในชุมชน

4.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (non-structured interview) ทำควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยถามคำถามอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ของชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สัมภาษณ์ผู้หญิงกลุ่มพัฒนาชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน

4.3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เมื่อพบว่ามีการประเด็นหรือข้อมูลน่าสนใจหรือสัมพันธ์กับคำถามวิจัย หรือหากผู้วิจัยสัมภาษณ์ไปแล้ว สัมภาษณ์เพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ก็สามารถย้อนกลับมาซักถามได้ (ภาคผนวก ก) เพราะการสัมภาษณ์และสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลักมีการพูดคุยกันหลายเรื่องและใช้เวลานาน หรือบางครั้งผู้วิจัยต้องย้อนกลับไปสัมภาษณ์ใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมให้มากที่สุด โดยเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลการดำเนินงานกลุ่มพัฒนาชุมชนในตำบลตะโหมด
- 2) ข้อมูลการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 3) การสัมภาษณ์ผู้หญิงผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว การใช้ชีวิตประจำวัน การทำงานในกลุ่มพัฒนาชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เช่น การพัฒนาน้ำตกหม่อมจ้อย การทำธนาคารน้ำ การจัดทำป่าของชุมชน เป็นต้น และกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้านสังคม เช่น การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การจัดงานวันเด็กแห่งชาติ งานวันลอยกระทง งานเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น รวมทั้งสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขที่เอื้อและ/หรือเป็นอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน

5. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

ช่วงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (สุภางค์, 2546: 129-131) ดังนี้

5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มองเห็นในชุมชน เช่น สภาพของชุมชน การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ในชุมชน การทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีการสอบถามทวนซ้ำข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มพัฒนาชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงจำแนกข้อมูลเป็นชนิด และประเภทการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงผู้ให้ข้อมูลในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามใน

กิจกรรมหรือเหตุการณ์ พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบหรือเอกสารบรรยาย
กิจกรรม เช่น การจัดทำธนาคารน้ำ การจัดทำป่าของชุมชน เป็นต้น

หลังจากนั้น ช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยนำ
ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อสรุปจากการศึกษาข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ของ
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และบรรยายผลการศึกษาวิจัย